

ԴԵՄՔԵՐ

ՍԻՆԻՔԻԱՍ Վ. ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ

Սուրբիսս Վ. Պարոնեանի մասը, զոր Մանչուսթրիէն բարեկամներն ինքի իմացուցին, խորին ցաւով համակեց զիւս։ Եւստ ազնիւ գէմք մըն է որ կ'անհետանայ այդ մահովը։ Վենետիկի Միխիթարեան միաբանութեան Կախիկն անդամ, Հ. Պարոնեան Հայաստանեայց եկեղեցւոյ գիրկը զստնալէն ի վեր՝ մեր ազգային, բանասիրական ու եկեղեցական գործունէութեան մէջ նշանակալից բաժին մ'ունեցած էր։ Ֆանուռէնիդ տարիի շափ Մանչուսթրիի ազգայնոց հոգեւոր հովիւի պաշտօնը վարած է՝ մեծ անձնութիւնութեամբ, արժանապատուութեամբ եւ գիտակցութեամբ։ այդ երկայն ամսամակամիջոցին մէջ՝ յարաբերութիւններ հաստատած է անգլիական կղերքին հետ։ Եւ մեծ յարգանք ներշնչած է իր անգլիացի պաշտօնակիցներուն։ Այն պահուն ուր հայկական հարցը Անգլիոյ մէջ օրուան հարց դարձաւ, Հ. Պարոնեան յաճախ կատարած է դիմումներ, մասնակցած է միթիքներու, ցոյցերու։ Յարաբերութիւններ հաստատած է նաեւ անգլիացի հայագէտներու կամ ընդհանրապէս արեւելագէտներու։ — Ժամանորապէս Պ. Գոնիպիւրի։ — Էստ, անոնց աշխատութեանց օգնած է՝ տեղեկութիւններ, լուսաբանութիւններ հայթայթելով։ Լոնտոնի, Օքսֆորտի, Փարիզի Մատենադարաններու վարչութիւնը կը ճանչնար ու կը սիրէր այդ քննադատ աշխատասէր ծերունին որ իր կեանքին կէտը այդ երեք յարկերուն տակ անցուցած է, ձեռագիրներու մէջ թաղուած։ Կարծեմ, Լոնտոնի Պրիթի Միւլլուօմին, ինչպէս Օքսֆորտի մատենադարանին հայ ձեռագիրներու ցուցակն ինքը պատրաստած է։ Օքսֆորտ Հաւաքարանը իր հարեւրամիակին ասոնախմբմանը հրաւիրեց Հ. Պարոնեանին ալ՝ իրրեւ հայ աշխատակից ։

1895ի վերջերը Հ. Պարոնեան Փարիզ եկաւ իբրեւ տաղանթ մեր գաղութին։ Երկու տարիի շափ այդ պաշտօնը վարելէ յետոյ, քաղաքացաւ Պուա-Վուլուպ, եւ ինքիւնքը բոլորովին տուաւ ուսումնասիրութեանց։

Հ. Պարոնեան ինքնատիպ եւ ուշիմ միտք մըն էր՝ իբրեւ բանասէր, լայն հմտութեամբ մը ամբողջաբան։ Իր բանասիրական աշխատութիւնները դիտական կուռ մեթոտով մը չեն կատարուած անշուշտ անոնց մէջ հայրենասիրութիւնը, երեւակայութիւնը, զգացումը՝ վերջապէս, բաւական սեղ կը բռնեն։ Բայց ասով մէկտեղ իր յօդուածները զոր ատենով հրատարակած է Գարագալեանի «Փննական պատմութեան» մասին, ինչպէս եւ անոնք զոր վերջերս հրատարակեց «Բանասէրներն մէջ, կը պարունակեն շատ շահեկան տեղեկութիւններ։ Խաղաղկող եւրոպացի մը նկատուած, դժբախտաբար չտա փազանց գրաբարխառն լեզուով մը քայլ ինքնայատուկ սեղով սիրուն ոճով մը գրուած։ Անոնք որ Հայոց պատմութիւնը վերջնական ու լուրջ աշխատութեամբ մը պիտի ուզեն գրել օր մը, Գարիբինի, Գարագալեաններու եւ ուրիշ գիտուններու աշխատութիւնները թղթատելէ յետոյ, Հ. Պարոնեանին յօդուածներն ալ պիտի աչքէ անցընեն։ Եւ եթէ անոնց մէջ գտնեն սխալներ, պիտի գտնեն նաեւ կէտեր ուր բանաստեղծ-բանասէրները թերեւտակի ճիշդ էր տեսած քան զոտ-գիտունները։

Թէպէտ շատ ծեր, Հ. Պարոնեան կ'ունենայ սակայն մահ մը վաղաժամ եւ ասով կրկնապէս ողորակի «Վաղաժամ», որովհետեւ պատմական ծերունին ունէր անագին գէղ մը նախերու, որունք այժմ կը մնան յաւերժապէս նոթի ձեւին մէջ։ Նախնեաց գոյծերու հրատարակութեանց մէջ ընթերցանութեան եւ տպագրութեան շատ մը սխալներ ունէր նշանակած, ինչպէս եւ պատմական գիտողութիւններ մեր հին քրոնիկագիրներէն ամանց մասին։ Եւնէր մանաւանդ ընդարձակ գործ մը, «Հայկական

մասեննագիրտութիւնը, ցուցակ մը այն բոլոր էին ու նոր օտար հեղինակներուն որոնք հայ ճեղին վրայ խոսած են իրենց դործերուն մէջ. Պ. Գ. Մելիք-Կարաղեղեան քանի մը տարի առաջ կոչ մըրաւ «Մշակութիւն մէջ» մեկնաստ մը յարուցանելու համար որ այս խոչոր գործին տպագրութեան ծախքը շնորհէր. կոչը անլըսելի մնաց, եւ սակայն գործը անհուսապէս կարելորէր երանի թէ Վենետիկի վանքը հաւաքէր Հ. Պարոնեանի բոլոր նօթերը, անոնցմէ հրատարակէր ինչ որ քիչ չափ ընդլայնուած է, եւ ջանար մանաւանդ միջոցներ գտնել «Մատենագիրտութիւնը (աւարտելով) հրատարակելու, Յաւալի կ'ըլլար եթէ այդքան բազմամիայ չարաչար աշխատութեան արդիւնք եղող գործ մը գատապարտուած մնար փնտնալու:

Հ. Պարոնեան վերջին ծայր ագնիւ ու գեղեցիկ հոգի մըն էր՝ իբր մարդ: Ներթական

չափ համեստ միջոցներ ունենալով հանդերձ, ահագին զոհողութիւններ յանձն առած է յաճախ՝ ուսանողներու, արուեստագէտներու օգնելու համար: Իր խանդավառութիւնը անուսման էր ու եւ է գրական, արուեստագիրական տաղանդի մեր մէջ յայտնութեան հանդէպ: Մաքուր սիրտ մըն էր, անշահախնդիր, անշէջ եռանդով մը լեցուն, ու եւ է ներթիկի անկարող, ամէն զծնութիւններէ բարձր կարող էր հասկնալ ամէն գեղեցկութիւն: ամենէն խանդավառը այն նամանակներուն զոր սոսցայ Գուշակի գործին հրատարակման առթիւ, իր նամակն էր:

Շայ ժողովուրդը ցառով պիտի իմանայ ա, անհետացումը. իսկ անոնք որ մօտէն ճանչցած էին Հ. Պարոնեանը, պիտի զգան այն մեծ տխրութիւնը զոր գեղեցիկ հոգիի մը նուազումը կ'ազդէ:

Ա. Զ.

Հանգանակութիւն ի նպաստ Զէյթունի որբերուն. — Անահիտի խմբագրութիւնը ստացաւ Զիւրիսէն (Պ. Գ. Ն. -էն) եւ յանձնեց Տ. Վասմապուհ քահանային՝ 83 ֆր. 50 ս, հաւաքուած Պ. Գ. Ն. -ի եւ Ն. Տ. -ի կողմէ ինպատ Զէյթունի որբերուն:

Ահա նուիրատուներուն ցուցակը. — Տիկին Թերեաքեան, 15 ֆ. —, Փրոֆ. Արեւիանց, 10, — Օրբորդ Շ. Ե., 10. — Պ. Գուշակի, 10. — Ռուս ուսանող մը, 10 — Գ. Ն., 7. — Ն. Տ., 5. — Ն. Ն., 5. — Տալուխանեան, 5. — Սուսանեան, 2, Օրբորդ մը, 2. — Օրբորդ մը, 1, 50. — Օրբորդ մը 1: